

dalmi helyzetével függ össze. *Beatus ille qui procul negotius...* — énekelte a költő. A mai ember ezt nem ismeri. Társadalmi adottságok szövik át határozzák meg egyéni életét s a gépkorszak állapotában az ember végzi a legfelőrlőbb robotot. Ellentmondás ez, de egyelőre így van.

Nem volna érdektelen megtudni, hogy melyik társadalmi réteget érinti leginkább a kortipikus halálnem — a szívbetegegség. Erről nincs átfogó statisztikánk. De pl. annyit tudunk, hogy *angina pectoris*ban, a rettegett szívbetegegségben a „rekordot“ az orvosok tartják. Angol statisztikák szerint, Angliában pl. *háromszor* annyi orvos hal el e betegegségben, mint átlagosan. A mindennapi észlelet is azt mutatja, hogy a kiválóan emotív életstílusú egyének hajlanak rá. Orvosok, bankárok, tőzsdések, államférfiak, stb. Azt mondhatnók, hogy olyan egyének, akik nagy, hirtelen izgalmakat élnek, élhetnek át hivatásukból adódóan. A földművelőnél pl. sokkal ritkábban fordul elő, sőt azt mondhatnók, a szegényebb-nél is. A szegénység — ez a társadalmi betegegség — sajátosan krónikus egyenletes állapot. Bizonyos tömegbetegegségek — tuberkulózis, angolkór, reuma, stb. — szabályosan innen rekrutálódnak, a szív és véredények betegegsége azonban nem az ő kiváltságuk. A szegénység valahogy az egész embert fokozza le, — testben, lélekben, öntudatban — s nem annyira az egyes szerveket. Meggyőződésem szerint a szív- és véredények betegegségei gyakoribbak a módosabbaknál, akik többet esznek és többet izgálnak, nyilván, mert több a vesztenivalójuk, vagy mivel oly társadalmi hivatást töltenek be, amely szükségképpen nagy és szélsőséges izgalmakkal és feszültségekkel egybekötött. Nagyon tanulságos lenne a jövőben foglalkozási ágak szerint halálzási statisztikákat összeállítani. Sokat tanulhatnánk belőlük. Annyi így is bizonyos: a szív- és véredénybetegegségek halálzási arányszámának egyetemesen jellemző tulsulya tükörképe a kor kollektív feszültségeinek és iramának; ennek tehetetlen médiuma és áldozata az egyén.

OROSZORSZÁG GAZDASÁGI FEJLŐDÉSE * (II.)

Irta: A. ABRAMSON

A XVIII. kongresszus elé terjesztett adatok legnagyobb része az iparra vonatkozott s ezek az adatok felölelték a második tervgazdaság, valamint a harmadik tervgazdaság időszakára eső ipari termelést, de különösen a vezető iparágak változásait. A következőkben röviden összefoglaljuk a második tervgazdaságra vonatkozó közléseket, később pedig a harmadik öt éves terv irányvonalait ismertetjük.

A második terv eredményei

A második ötéves terv előirányzása szerint a teljes ipari termelés értékének az 1932. évi 43.3 milliárd rubelről 1937-ben 92.7 milliárdra kellett emelkednie. A valóságban a teljes ipari termelés értéke 1937-ben

* Megjelent a Népszövetség mellett működő Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (Bureau International du Travail) hivatalos közlönyében: *Revue Internationale du Travail*, Geneve. Vol. XLI. No. 2. Fevrier 1940.

95.5 milliárd rubelre rugott s így három százalékkal haladta meg a második ötéves terv által előirányzott összeget. Az ipari termelés előirányzott évi 16.5 százalékos növekedése is évi 17.1 százalékra emelkedett.

A legjobb eredményeket a nehéziparban érték el. Itt a termelés 140 százalékkal növekedett, s bár bizonyos fontos termelési ágak (szén, petróleum, kohászat) termelése nem emelkedett megfelelőképpen, mégis termelésük 1937. évi összege (55.2 milliárd rubel) 22 százalékkal haladja meg a terv előirányzásait. A fogyasztási cikkek termelése viszont (1937-ben 40.3 milliárd rubel) jöllehet 100 százalékkal növekedett, 15 százalékkal az előirányzott nivó alatt maradt. Az 1933-1937. évekre megállapított terv szerint a fogyasztási cikkek termelésének gyorsabban kellett volna növekednie, mint a termelőeszközök gyártásának, mégpedig olyképpen, hogy 1937-ben az ipari termelés mintegy 51 százalékát tegyék az 1932. évi 46.7 százalékkal szemben. Ez az előirányzás különböző történeti okokból nem valósulhatott meg, miért is a végrehajtás ideje alatt jelentős változtatásokat kellett eszközölni az ipari termelés tervezetén. Tekintettel a nemzetközi helyzetre, gyorsítani kellett pl. a hadiipar kifejlesztését. Ez a gyorsítás viszont bizonyos mértékben akadályozta a könnyűipar megerősödését. Így történt, hogy a fogyasztási cikkek aránya az ipari termelésben csökkent s az 1932. évi 46.7 százalékkal szemben 1937-ben csak 42.2 százalékot ért el.

Az alábbi táblázat Szovjetország ipari termelésének fejlődését illusztrálja az ötéves tervek alkalmazásának ideje alatt:

1929	100	1934	240.1
1930	130.7	1935	295.5
1931	161.3	1936	384.9
1932	184.1	1937	428.9
1933	199.9	1938	477.4

A termelési görbe emelkedése állandó az egész előirányzott időszak alatt. A termelés növekedése azonban még szembetűnőbb, ha csak a nagyipari termelést tekintjük, vagyis az olyan vállalkozásokat, melyekben legalább 16 munkás dolgozik, ha gépi erővel rendelkezik s legalább 30, ha gépi erő segítségével nélkül termel. Ezeknek a vállalatoknak termelése 1937-ben 90.166 millió rubel volt az 1932. évi 38.500 millióval szemben s így 4.3 százalékkal haladta meg a második tervgazdaság 86.430 millió rubelre tett előirányzásait, míg a kisipar termelése mintegy 15 százalékkal maradt a második ötéves terv utolsó évére megállapított összeg alatt.

A harmadik terv termelési és beruházási programja

A szovjetipar gyors növekedése ellenére Oroszország gazdaságilag még hátrányban van a legfejlettebb tőkés államokkal szemben. Ez a megállapítás nyíltan kifejezésre jut úgy Sztalin, mint Molotov beszámolóiban, valamint a XVIII. kongresszus által elfogadott véghatározatban is. Ha az ipari termelést a lakosságra fejenként átszámítjuk, úgy komoly hátrányt állapíthatunk meg a villamos áram, vasöntés, acéltermelés, széntermelés, cementipar, szövet-, gyapot-, cipő-, cukor- és a papiripar területén. Oroszország ipari termelése 1937-ben fejkvótában véve mintegy 3.5-4 százalékkal alacsonyabb az Egyesült-Államokénál. (A *Pravda*

megállapítása 1939. III. 18.) Ezért a harmadik ötéves terv szükségesnek látja elérni és meghaladni a fejlett európai tőkés államok, valamint az Egyesült-Államok termelési színvonalát a fejadag szempontjából. A terv szerzői nem állítják, hogy ez a program a harmadik ötéves terv alatt megvalósítható lesz. Ugy látják azonban, hogy idővel a szovjetipar eléri a célt. Ahhoz pl., hogy az oroszországi vastermelés Nagybritannia termelési színvonalát meghaladja, az 1937. évi 14.5 millió tonna helyett évi 25 millió tonnára kell emeljék. Ezzel szemben a vastermelés 1942-ben sem lehet magasabb 22 millió tonnánál. Hogy Németország színvonalát elérje, az orosz termelés 40 millió tonnára, ahhoz pedig, hogy Amerikát meghaladja, évi 50-60 millió tonnára kell emelkednie. Sztalin szerint „idő — sok idő — szükséges ahhoz, hogy gazdasági tekintetben meghaladjuk a főbb tőkés államokat“, mintegy tiz-tizenöt, vagyis két vagy három öt-éves terv periódusa.

A harmadik tervgazdaság célkitűzéseinek kidolgozása mindenképp szem előtt tartotta ezt. Ezért pl. az ipari termelés teljességében 92 százalékos növekedést irányoz elő az 1937. évihez viszonyítva. 1942-ben a termelés értékének 184 milliárd rubelre kell rugnia, ebből 114.5 milliárd termelési eszközökre (107 százalékos emelkedés), 69.5 milliárd (72 százalékos emelkedés) pedig fogyasztási cikkekre esik. Az ipari termelés évi átlagos emelkedésére 14 százalékot állapítottak meg; pontosabban: 15.7 százalékot a termelési eszközöket, 11.5 százalékot pedig a fogyasztási cikkek gyártó iparra vonatkozóan.* A terv ilyenformán a termelési eszközök gyártására helyezi a súlyt, melynek aránya a harmadik tervgazdaság végén az ipari termelés összességének 62.2 százalékára emelkedik. Az ilyen természetű üzemekre fordított beruházások mintegy ötszörösei a fogyasztási cikkek gyártó üzemek létesítésére fordított összegnek.

Az ipari beruházások 1938-1942. évekre előirányzott tervezete is sokkal nagyobb szabású, mint a második ötéves tervé volt. Az 1933-1937 időszakban erre fordított 58.6 milliárd rubellel szemben (az eredeti terv szerint 69.5 milliárd), az ipari beruházások 111.9 milliárdra kell, hogy emelkedjenek, melyből 93.9 milliárd a termelési eszközöket, 18.0 milliárd pedig a fogyasztási cikkek gyártó iparra esik.

A terv szerzői arra törekedtek, hogy a lehető legnagyobb mértékben gazdaságossá tegyék az új építkezések tervezetét. Így igyekeztek az ipari üzemek helyét a nyersanyagokhoz, valamint a fogyasztási vidékekhez is közel meghatározni, mindenekelőtt a szállítási torlódások elkerülése végett. Hasonlóképpen súlyt helyeztek az ország különböző részeinek harmonikusabb fejlődésére s úgy vélték, hogy szükséges minden olyan helyen, ahol erre mód kínálkozik fűtőanyagok kivonása, cementégetés, műtrágyagyártás, üveggyártás, könnyűipari és élelmezési cikkek gyártására üzemeket felállítani, legalább a helyi szükségletek fedezésére. És semmi esetben sem szabad újabb üzemeket építeni olyan iparilag telített központokban, mint Moszkva, Leningrád, Kiev, Kharkov, Rostov, Gorki és Sverdlovsk.

* A népbiztosok tanácsa elnökének Moszkvában 1939 nov. 6-án mondott beszéde szerint az ipari termelés emelkedése 1938-ban 12, 1939 első tíz napjában pedig 14.4 százalék volt.

A gazdasági súlypont kelet felé való irányítása, melyet már a második terv is követett, még tudatosabban folytatódik a harmadik ötéves terv alatt. A beruházásokra előirányzott összegnek mintegy 18 százaléka keleti, sőt távolkeleti területeken létesítendő üzemekre vonatkozik. A második terv megfelelő száma 12 százalék volt. A terv fontos munkálatokat irányoz elő egy keleti kohászati központ kifejlesztésére, valamint egy új szövőipari terület létesítésére, mely a középázsiai gyapottermést dolgozná fel. Távolkeleten a szénkivonást és cementtermelést olyan mértékben kívánják fejleszteni, hogy fedezhesse a helyi szükségleteket. Ebből a célból, mint már említettük, különös figyelmet szentelnek a munkaerő ezek felé a területek felé való irányításának.

A harmadik tervgazdaság jellemző vonását a „gigantizmus“ szenvedelmének mellőzése szolgáltatja. Az új terv előnyben részesíti a közép- és kisüzemeket, melyek felépítésének tartama is rövidebb és így gyorsabban üzembe helyezhetők. Ennek az irányzatnak szemléltetésére *Voznesenszkij*, az állami tervbizottság elnöke a Pravda 1938 március 18-i számában megállapította, hogy a jövőben az elektromos központok legfeljebb 25.000 kw. erősségűek lesznek az 50.000, sőt 100.000 kw. helyett; a szénbányák 200-300.000 tonna kapacitásúak, vagy a helyi szükségletek kielégítésére még kisebbek, az eddigi 600-700.000 tonna helyett; a gépkocsigyártó üzemek évi termelése 30-50.000 gép a 100-200.000 helyett, a pamutszövő üzemeké 45-50.000 vég 100.000 vagy még ennél is magasabb helyett.

Ennek a tervnek végrehajtása nagyrészt a jövedelmezőség tekintetében elért eredménytől függ. Mindenesetre az emelkedést a harmadik tervgazdaság idejére 65 százalékbán állapították meg. Jóllehet a szovjetipar termelésének 1933-1937 közti 82 százalékos növekedése magasan fölölmulta az erre az időszakra előirányzott mennyiséget (63 százalék), a szovjetmunkások munkahozama és a tőkés államok munkásainak termelékenységé közötti összehasonlítás alig üt ki az előbbieik javára. A Gosplan (Állami tervbizottság) elnöke szerint egy oroszországi munkás teljesítménye két és félszer alacsonyabb egy amerikai munkásénál. Amint *Svernik*, a szakmai szindikátusok központi tanácsának titkára megállapította (a *Trud* 1939 március 11-i számában), a sztachanovista mozgalom s a sztachanovista munkások gyakorlatának más munkásokra való áthatása, valamint a munkafegyelem megszorítása, amit az 1933 december 28-i határozat különös szigorúsággal követel, nagy szerepet hivatottak játszani a szovjet munka jövedelmezőségének annyira szükséges megnövelésében.

Az előállítási költségek csökkentésének kérdése szorosan összefügg a jövedelmezőség kérdésével, annál is inkább, mert a második ötéves terv, mely az ipari termelvények önköltségének 26 százalékkal való csökkentését célozta s ami 13 milliárd rubelt tett volna ki, nem valósult meg teljességében. Az 1938-1942 időszakra az új terv az előállítási költségek 10 százalékos csökkentését irányozza elő, ami az 1937. évihez viszonyítva mintegy 20 milliárd rubel megtakarítást jelent. A termelési költségek csökkentésére kiszemelt tényezők közül ki kell emelnünk a nyersanyagokkal, tüzelőanyaggal, elektromos árammal való takarékoskodást, a termelési folyamat veszteségeinek kiküszöbölését, a munkafolyamat megszakítása elleni harcot s a standardizálás kifejlesztését.

Allandóan időszerű kérdése a szovjetiparnak az ipari termelvények minősége. Mielőtt beszámolója hangsúlyozza a lényeges haladás szükségességét ebben a tekintetben s a szovjetsajtó is folytatja harcát a fogyasztók számára készített áruk jobb minőségének érdekében.

A főbb iparágak fejlődése

Előbb a termelési eszközök gyártására vonatkozó adatokat, azután a fogyasztási cikkekre vonatkozó ismertetéseket tárgyaljuk.

A következő táblázat megvilágítja néhány fontosabb nehézipari ág fejlődését a második ötéves terv alatt és rámutat a harmadik tervgazdaság előirányzásaira.

I p a r á g a k	1932	1937	1938	1942
			előzetes terv	
			adatok	
Elektromos energia (milliárd kw. órákban)	13.3	36.4	39.6	75.0
Kőszén (millió tonnákban)	— — — —	64.3	127.9	132.9
Kőolaj és földgáz (millió tonnákban)	—	22.2	30.4	32.2
Öntvények (millió tonnákban)	— — — —	6.2	14.5	14.6
Acél (millió tonnákban)	— — — —	5.9	17.7	18.0
Lemezok (millió tonnákban)	— — — —	4.3	13.0	13.3
Műszaki és fémfeldolgozó gépek (milliárd				
rubelekben, az 1926-27. évi árkulcs szerint)	9.4	27.5	33.6	62.0
Szerszámgepek (ezrekben)	— — — —	15.0	36.1	—
Gépkocsik (ezrekben)	— — — —	23.9	200.0	214.4
				400.0

A villamoserő termelés 171.8 százalékkal növekedett a második tervgazdaság évei alatt. Ezt az eredményt az új villamos központok építésénél előállott jelentős késlekedés ellenére érték el, ami maga után vonta bizonyos meglévő telepek módfeletti terhelését. S bár a központok ereje 73.9 százalékkal emelkedett, mégis mintegy 25 százalékkal alatta maradt az 1937-re előirányzott számnak. (*Pravda*, 1939. III. 18.) A harmadik tervgazdaság hivatott kiküszöbölni a gyors ipari termelés és az elektromos állomások elégtelensége közti aránytalanságot. A már említett kújbisovi nagy vízierjű villamos központon kívül számtalan kis- és közep-nagyságú áramfejlesztő telep építését célozza a terv. A széntermelés állandó emelkedése ellenére a második tervgazdaság folyamán kivont szénmennyiség 16.5 százalékkal az előirányzott mennyiség alatt maradt. Az 1938-1942 időszakra meghatározott program megvalósítására, illetve a szénkivonás 1937. évihez viszonyított 90 százalékkal való megnöveléséhez az újabb telepek munkájában való késedelem kiküszöbölése szükséges. Az erre az időszakra előirányzott szénkivonás már nemcsak az ország szükségleteit tartozik teljes mértékben fedezni, hanem a tartalékok tárolását is meg kell könnyítenie. Különösen az ural-vidéki, közép-ázsiai és távolkeleti, valamint a moszkvai medence szén lelőhelyeinek fokozottabb kiaknázását tervezik, hogy így csökkentsék az ország fő szénkitermelő vidékének, a Denec-medencének viszonylagos jelentőségét, az 1938. évi 58.9 százalékról 48.7 százalékra 1942-ben. Különös figyelmet szentelnek a termelési eljárás mechanizálására, tekintve, hogy a szállítás és rakodás még nagyrésztben lovak és kézierő segítségével történik, míg a szénfejtés, a Donec-medence telepein már 94.6 százalékban mechanizált. Említsük meg végül a szén földalatti gázosításának a harmadik terv által intencionált jelentőségét.

A petróleumtermelés, mely oly gyorsan növekedett az első tervgaz-

daság idején, szintén alatta maradt a második ötéves terv előirányzásainak. 1932-höz viszonyítva a növekedés csak 37 százalékos volt (a terv 110 százaléka helyett) s az 1937. évi termelés csak 65 százalékban érte el a tervezet utolsó évére számított mennyiségét. Ez az elmaradás, mely olyan időszakban következett be, amikor a folyékony fűtőanyagok iránti szükséglet a belső piacokon állandóan növekedett, megmagyarázza az oroszországi petróleum kivitel progresszív csökkenését 1932 óta. A harmadik tervgazdaság a petróleumtermelést 77 százalékkal szándékozik emelni. Ebből a célból egy „második Baku“ megteremtését tervezi a Volga és az Ural között, amivel csökkenteni akarja a Baku környéki petróleumvidék jelentőségét, mely eddig az orosz petróleumtermelés 75 százalékát szolgáltatta.

A vasércbányászat eredményei általánosságban sokkal kedvezőbbek, a tüzelőanyagok terén elért eredményeknél. Az acéltermelés 4 százalékkal haladta meg a második terv előirányzásait, a lemezgyártás csaknem elérte a kijelölt mennyiséget s mindössze az öntvények maradtak 9.4 százalékkal a terv előírásai alatt. Ennek az ipárnak technikai újjászervezése hihetetlen mértékben emelkedett a második tervgazdaság alatt. 1937-ben az össztermelés több, mint 90 százalékát új, vagy az utóbbi években újjászervezett gyárak szolgáltatták. A harmadik tervgazdaság az öntvény- 52, az acél 58 és a lemezgyártás 62 százalékkal való emelését írja elő. Mint a többi iparok esetében úgy itt is, az ország keleti részeinek termelési aránya különös gyorsasággal kell, hogy emelkedjék (35 százalék 1942-re az 1937. évi 28 százalékkal szemben). Ezekben a keleti és ural-környéki részekben építenek fel az előirányzott 20 kohóból 17-et, az 56 Martin kemencéből 30-at s a 34 lemezgyárból 17-et.

A XVIII. kongresszus jelentései hasonlóképpen hangsúlyozzák a gépgyártás területén elért különösen kedvező eredményeket, melyeknek termelése 180 százalékkal növekedett az 1932-1937 időszak alatt s magasan felülmulta az ipari termelés összeségének 120 százalékos közép-arányosát. A gépek és mechanikai berendezések behozatala ennek következtében jelentékenyen csökkent. A behozott gépek aránya az országban gyártott gépekkel szemben az 1928. évi 43 százalékról 1937-1938-ban 0.94 százalékra csökkent. A vasuti mozdonyok, vasuti kocsik és emelő-szerkezetek építése ennek ellenére az előirányzat alatt maradt. Ennek kiküszöbölése a harmadik terv feladata, mely 1942-re a gépgyártás 129 százalékos emelését irányozza elő az 1937 évihez viszonyítva.

Alig vannak pontosabb adatok a vegyi ipar fejlődésére a második tervgazdaság tartama alatt. A vegyi ipar termelvényeinek összértéke (az 1926-1927. évi árkulcs szerint) 1937-ben 5.9 milliárd rubel volt s jelen-tékenyen meghaladta a terv 4.1 milliárdos előirányzatát. 1938-ban a megfelelő összeg 6.8 milliárdra emelkedett. Ami a harmadik tervet illeti, úgy ez, mint Molotov kijelentette, „a kémia szakasza“ lesz. A terv szerint a vegyi ipar 2.4-szeresére emelkedik az 1938-1942. évek alatt, ami magasan meghaladja az ipari termelés összeségében előirányzott százalékos arányát.

A legkevésbé kedvező eredményeket a második tervgazdaság idején a fűrészipar szolgáltatta, mely a számára kijelölt célokat csak 65-67 százalékban közelítette meg. 1932-től 1937-ig a termelés mindössze 12 százalékkal emelkedett az épületfa és 38 százalékkal a fűrésztermékek te-

rén. Az 1937. év különösen kedvezőtlen volt a szovjetipar ezen ágában, miután a termelés itt a megelőző két év színvonala alá süllyedt. A harmadik öt éves terv 1942-re a következő eredményeket írja elő: 200 millió köbméter épületfa, az 1937. évi 111.3 millió köbméterrel szemben s 45 millió köbméter fűrésztermék az 1937. évi 33.8 millió köbméterrel szemben. Előírja továbbá a termelési folyamat mechanizálásának kiszélesítését, motorok és gőzgépek segítségével. Az erdő vágási munkálatokat különösen az Unió európai részének észak és északnyugati részére, valamint az Ural vidékére és a Távolkeletre terjesztik ki. A terv különben még a szibériai fának az ország nyugati felébe való szállítását is hivatott kiküszöbölni.

A könnyűipar

A könnyűipar, mely termelését 82 százalékkal emelte, ugyancsak nem érte el a második terv előírásait.* Főleg a szövőiparnak, különösképpen pedig a gyapotiparnak tulajdonítható ez. A gyapotipar 1932 óta nem növelte termelését, csak 24.3 százalékkal s 1937-ben csupán 3.4 milliárd méter szövetet szállított az előírányzott 5.1 milliárd helyett. Hasonlóképpen a gyapjuipar is csak 108.3 millió métert termelt, 220 millió méter helyett. Az első terv végrehajtásának idején a gyapotipar fejlődését a nyersanyaghiány hátráltatta. Minthogy azonban Oroszország azóta nagy gyapottermelő ország lett, az ok inkább a fonógyárak elégtelenségében keresendő. Ezt az elégtelenséget a harmadik terv hivatott megszüntetni. A terv nagy gyapotfeldolgozó üzemek építését írja elő az Unió ázsiai vidékein, valamint kisebb jelentőségű gyárak emelését a régi termelő vidékeken, hogy kiküszöbölje a fonódák és szövődék közötti egyenlőtleniséget. 1942-ben a gyapotszövetgyártásának 4.900 (42 százalékos emelkedés), a gyapjuszövetének pedig 177 millió méterre (67 százalékos emelkedés) kell emelkednie. A könnyűipar ágai közül megemlítendő a cipőgyártás, melynek termelése 258 millió párra kell emelkedjen az 1937. évi 182.9 millió s az 1932. évi 86.9 millió párral szemben.

A könnyűipar eredményeivel ellentétben az élelmezési ipar már 1936 végén elérte a második terv végére kontemplált színvonalat. Ennek az iparnak az általános képe mélyreható változásokat szenvedett a technikai újjáépítés, új ágak teremtése, valamint, a kicsi műhelyek nagy, modern üzemekké való átalakítása következtében. A legjobb eredményeket a hus- és halfeldolgozó ipar érte el. A cukorgyártás 1937-ben 2.421.000 tonnára emelkedett az 1932. évi 828.200 tonnával szemben. A harmadik terv élelmezési területre eső előírásai közül kiemelendő a cukortermelés, melynek növekedését 44 s a konzervgyártás, melynek növelését 106 százalékban szabja meg. Ami a további fogyasztási cikkekkel illeti (butorok, házi eszközök, stb.) úgy azt a helyi ipar és a műhelyek feladata kifejleszteni, főleg a helyszínen rendelkezésre álló anyagok segítségével.

A szállítás

A közlekedési viszonyok állapota erősen befolyásolta a szovjetgaz-

* A Pravda 1939 márc. 16-i száma szerint az eredeti terv szerint a könnyűipari népbiztosság hatáskörébe tartozó iparágaknak 149 százalékkal kellett volna emelniük a termelést, viszont az ipar átszervezése következtében beállott kihágítások következtében a statisztikai alap is módosulást szenvedett, úgyhogy ez a szám nem hasonlítható közvetlenül össze az elért eredményekkel.

daság fejlődését az első öt éves terv idején, valamint a második terv első éveiben is. A vasuti, vízi és szárazföldi közlekedés megjavításának szükségessége egyre inkább érezhetővé válik, amint az ország mind erőteljesebben halad előre az iparosítás útján. „A Szovjetunió nemzetgazdasága összességének hatalmas fejlődése, — mondja Molotov — valamint a távolabbi vidékek egyre növekvő jelentőségű hozzájárulása a gazdasági élethez, új és jelentős kötelezettségeket ró a közlekedésre, különösképpen a vasutakra. Elég megemlítenünk például, hogy 1937-ben az áruszállítások 90 százaléka vasuton történt, 8 százaléka belső vízi utakon és mindössze 2 százalék teherautók segítségével.“

Új vasutvonalak építése és üzembe helyezése a második terv idején mindössze 3.8 százalék (81.800 km. 1932-ben és 84.900 km. 1937-ben.) Mégis 1935 óta fokozatos javulás alapítható meg a vasuti forgalom megszervezésének területén, úgy hogy 1937-ben a vasuton szállított áruk meghaladták az eredeti terv előírásait (354.8 milliárd kilométer-tonna az 1932. évi 169.3 milliárddal szemben). A napi terhelési középátlagos is az 1933. évi 51.200 vagonról 1938-ban 88.000 vagonra emelkedett. A vasutak munkajövedelme a terv által előírt 43 százalékos emelkedés helyett 47.9 százalékra emelkedett.

A vízi utakon való szállítás növekedése sok bírálatra adott okot. A folyamhajózás által szállított árumennyiség az 1932. évi 25.1 milliárd kilométer-tonnáról 1937-ben mindössze 33.1 milliárd kilométer-tonnára emelkedett; a tengerhajózásé pedig ugyanezen idő alatt 19.4 milliárd kilométer-tonnáról 37 milliárd kilométer-tonnára. Így a vízi uton való szállítások nem valósították meg a terv előírásait s ezért a többlet csak a vasutak túlterhelésével vált lebonyolíthatóvá.

A harmadik terv az áru és személyszállítás tekintetében jelentékeny javulásra számít. 8.000 mozdony, 225.000 teher- és 15.000 személyszállító kocsit építését tervezi, ugyanakkor 300.000 vagonat kell automatikussá átalakítani. A vasutvonalak hosszát 11.000 kilométerrel növelik; azonkívül 3.000 kilométeren megkettőzik, 1.840 kilométeren pedig villamosítják. A termelési központok elosztásának terve, valamint a helyi termelés racionálisabb kihasználása lehetővé teszi számtalan nagytávolságú szállítás kiűszöbölését.

A vasutvonalak tehermentesítése érdekében a belső vízi utakat oly módon szervezik meg, hogy szerepüket főleg a fa, gabona, szén és petróleum szállítására korlátozzák. A terv készítői fontosnak tartják a vízi járművek technikai feljavítását és olyan nagyarányú munkálatok megindítását, melyek újjászervezik és tökéletesítik a távoli központok közötti közlekedést. Végül felemlíti a terv a „harmadik terv végére az északi tengeri ut olyan rendszeres közlekedési úttá való átalakítását, mely biztosíthatja az összeköttetést a Távolkelettel.“

Ezzel a fejlődéssel párhuzamosan a terv a gépi járművekkel való szállítás kiterjesztését is kilátásba helyezi. Az autók számának 570.000-ról 1.700.000-re kell emelkednie. Végül 1938-1942. közötti időszakra 210.000 kilométer hosszú autó utvonal építését, illetve újjáépítését irányozza elő.

A XVII. kongresszuson mondott beszámolójában a vasuti közlekedés népbiztosa a harmadik terv egy másik szempontját vetette fel: a személyszállítást. Kaganovics széles programot adott ennek a szállítási ka-

tegoriának feljavitására s rámutatott azokra a szükséges intézkedésekre, melyeket a gyakori vonatkésések ellen meg kell valósítani. A sztachanovista mozgalom fejlődése, a közlekedésben dolgozó sztachanovisták száma jelenleg több, mint 550.000; a női munka kiterjesztése, a vezető keretek jobb kiválasztása és alaposabb kiképzése szerepelnek azok között a tényezők között, melyek hivatottak hozzájárulni a jövedelmezőség emeléséhez s az említett program végrehajtásához.

Az életszínvonal

A közölt adatok nagyszámu adalékot tartalmaznak a Szovjetunió lakosságának életszínvonalára vonatkozóan is az 1933-1937. szakaszra, valamint a szociális feltételek várható fejlődésére a harmadik terv folyamán.

Elsősorban a nemzeti jövedelem növekedését kell megállapítanunk, ami 1932-től 1937-ig (az 1927-28. évi árkulcs szerint) 45.5 milliárd rubelről 96.3 milliárd rubelre emelkedett s 111.6 százalékos emelkedésnek felel meg. Ez a növekedés valamivel alatta marad a második tervgazdaság 1937-re előirányzott 100.2 milliárdos összegének, ami 120.2 százalékos növekedés lett volna. A harmadik terv ideje alatt, 1938-1940 között a nemzeti jövedelemnek 1.8 szorosára kell emelkednie. A növekedés tehát viszonylag kevésbé gyors lesz, mint a második ötéves terv idején, amikor a nemzeti jövedelemnek több, mint kétszeresére kellett emelkednie. Jegyezzük meg itt, hogy 1938-ban, a harmadik tervgazdasági szakasz első évében a Szovjetunió nemzeti jövedelmét 105 milliárd rubelre becsülték.

A nemzeti jövedelemre vonatkozó adatokon kívül az említett jelentések bizonyos összegező adatokat tartalmaznak a szovjet munkabérek fejlődésére vonatkozóan is. Kimutatják elsősorban, hogy a fizetési alapok az 1932. évi 32.737 millió rubelről 1937-re 82.247 millió rubelre emelkedtek. A második tervgazdaság ideje alatt a munkások száma 18, a fizetési alapok pedig 151 százalékkal növekedtek ugyanakkor, mikor az eredeti terv csak 55 százalékos emelkedést helyezett kilátásba. Az emelkedés 1938-ban tovább folytatódott s a fizetési alapok ebben az évben 96.425 millió rubelre nőttek. A harmadik tervgazdasági szakasz idejére a fizetési alapok 67 százalékkal emelkednek.

A munkások és alkalmazottak fizetésének középarányosa is emelkedést mutat. Ez a középarányos 113.5 százalékkal emelkedett (1937-ben 3.047 rubel volt az évi középfizetés az 1932. évi 1.427 rubellel szemben), jóllehet a második terv csak 23 százalékos emelkedést írt elő. 1938-ban az évi középfizetés 3.467 rubelt tett ki. Az 1938-1942 tartamra a fizetések középarányosának 37 százalékos növekedését tervezik.

A reálbéreket illetően nem közöltek adatokat a fenti tartamra. Molotov kijelentése szerint „a munkások reálbére kétszeresére (101 százalék) növekedett a második tervgazdaság alatt.“ A szovjet bérpolitikája egyébként változatlanul a teljesítmény szerinti javadalmazás elvén épül. Ez serkenti szerintük a termelékenységet s így a javadalmazás emelkedését mindig meg kell előznie a teljesítmény növekedésének, ami viszont maga után vonja a munkabérre eső rész csökkenését minden egyes termékben.

A munkabérek e növekedésével párhuzamosan a XVIII. kongressz-

szus adatai a falusi lakosság életszínvonalának javulásáról is beszámolnak. Így a kolhoz munkások készpénz jövedelme a második terv időszakában 4.6 milliárd rubelről 14.2 milliárd rubelre, vagyis több, mint háromszorosára emelkedett. A kollektivizált parasztgazdaságok készpénz-jövedelmének középarányosa az 1932. évi jövedelem 3.5-szörösére nőtt. Végül a kolhoztagok között a végzett munkanapok arányában elosztott készpénzjövedelem 4.3-szerese az eddiginek, különösen az ipari növények termelésére berendezett területeken. A harmadik tervgazdaság végén a kolhoztagok készpénzjövedelme több, mint 1.7-szeresére nő.

A termelés növekedésére és a kereset emelésére irányuló törekvés természetszerűen befolyásolta a fogyasztást is. Legfőbb bizonyítéka ennek a már 1935-ben hatályon kívül helyezett jegyrendszer, valamint minden u. n. zárt kereskedelem megszüntetése.

Mégis a kereskedelmi ügyletekre vonatkozó 1932-1937-es tervezet úgy látszik, nem valósult meg maradéktalanul. A terv szerint az állami és szövetkezeti kiskereskedelem forgalmának, beleértve az élelmezési intézmények forgalmát is, 129.5 százalékkal kellett volna emelkednie. Az 1932. évi kiskereskedelmi árkulcs szerint 40.3 milliárról 92.5 milliárd rubelre. Ugyanerre a tartamra a kiskereskedelmi árak mintegy 35 százalékos csökkenésére számítottak az 1933. évi színvonalhoz viszonyítva.

A kereskedelmi népbiztosság közlése szerint a belső kereskedelem forgalma, beleértve a közélelmezési üzemek forgalmát is, a következőképpen alakult (milliárd rubelekben):

1933	49.8	1936	106.9
1934	61.8	1937	125.2
1935	80.4	1938 (előzetes adatok)	138.6

Mint hogy ezek a számok a megfelelő évek árkulcsa alapján értendők, lehetetlen összehasonlítást tenni az előirányzás és a valóban elért eredmények között. 1935-től kezdődőleg egyébként az áruforgalom sokkal gyorsabban növekedett vidéken, mint a városokban. Így 1937-ben a városi kiskereskedelem forgalma 1935-höz viszonyítva 49, míg a vidéké 71 százalékkal nőtt.

A kiskereskedelem forgalmához, melyet városokban állami szervek, vidéken fogyasztási szövetkezetek segítenek elő, hozzájárul a kolhozok piacain folytatott kereskedelem, melynek forgalma 1937-ben 17.8 milliárd rubel volt az 1932. évi 7.5 milliárd rubellel szemben.

Ami az elsőrendű fogyasztási cikkek kiskereskedelmi árának csökkentését illeti, úgy látszik, a második terv előírásai nem valósultak meg teljességben. Meg kell jegyeznünk, hogy Molotov szerint ezt a késedelmet a fizetések emelkedése s a kolhoztagok és hozzátartozóik készpénz-jövedelme ellensúlyozza, melyek meghaladták a terv előírásait. Ugyanakkor a tíz legnagyobb városra ugyanazon időtartamra vonatkozó adatok szerint a kolhozisták által szabad piacon forgalomba hozott élelmiszerárúk (hús, zöldség, tojás, tejtermékek) ára 50-60 százalékkal esett.

Hogy az elsőrendű fogyasztási cikkek egyre növekvő keresletének eleget tehessen az új terv a kiskereskedelmi forgalom nagyarányú (63.5 százalékos) emelését határozza meg. 1942-ben az eladott áruk értékének el kell érnie a 206 milliárd rubelt. Elhatározták — egyuttal a kiárusító raktárak hálózatának 38 százalékos növelését, miután arra szá-

mitanak, hogy a piac számára gyártott ipari termékek mennyisége sokkal gyorsabb mértékben növekedik, mint az élelmiszeráraké. 1937-hez viszonyítva az előbbieket növekedése 72,5, míg az utóbbiaké csak 53 százalékos. Végül a szovjethatóságok a kereskedelmi szervezetek utóbbi években erősen bírált munkaviszonyainak megjavítására is nagy súlyt helyeznek. Mindezeknek az intézkedéseknek a segítségével a harmadik terv elkészítői több, mint a felével kívánják emelni a fogyasztást.

A XVIII. kongresszus beszámolója nem tartalmaz részletes adatokat a munkásság életének másik nagy tényezőjére, a lakásépítésre vonatkozóan. Molotov beszámolójában bejelentette, hogy ebben a vonatkozásban a második tervgazdasági szakasz előírásai nem valósultak meg. A 61,4 millió négyzetméter lakófelület helyett, amit a megfelelő szervek 1933-1937 folyamán tartoztak volna építeni, mindössze 26,8 millió négyzetmétert bocsátottak a munkások és családjaik rendelkezésére. A harmadik tervgazdaság ebben a vonatkozásban kevésbé nagyszabású. Városokban és városi jellegű alakulatokban 35 millió négyzetméternyi lakófelület építését tervezi állami és városi szervek segítségével. További 10 millió négyzetméter lakófelület építésére számítanak a vállalatok és alkalmazottak részéről.

Ellenben előírja a tervezet a különböző társadalmi szervezeteknek nyújtandó kölcsönök jelentékeny növelését. Ezeknek a szervezeteknek költségei — társadalombiztosítás, közoktatás, közegészségügy, a sokgyermekes családok segítése és egyéb alkalmazottak kulturális szükségleteit kielégítő szervek — az 1937. évi 30,8 milliárd rubelről (1932-ben ez az összeg 8,3 millió volt) 1942-re 53 milliárdra emelkednek. Különös figyelmet szentelnek az állami kiadások tekintetében a kórházi segédletre, a különböző higiéniai intézkedésekre, betegség megelőzésre, gyermek-kórházakra, munkavédelemre, valamint a munkások olvasmányokkal való ellátására. Így 1942-ben a gyermekkertek és óvodák befogadóképessége 4,2 millióra emelkedik az 1937. évi 1,8 millióval szemben.

Végül jelentékeny helyet biztosít a terv városi munkálatoknak (vizvezeték 50 városban, csatornázási munkálatok 45 városban, villanyosok 8 városban), művelődési intézményeknek, színházaknak, moziknak, könyvtáraknak, stb., valamint az általános művelődésnek. A terv készítői maguk elé tűzték a 7 évtől kezdődő oktatás általánosságának megvalósítását vidéken, valamint a nemzetiségi köztársaságokban, hogy a lehető legnagyobb számú gyereknek módot adjanak tíz évi tanulási időre, aminek segítségével az elemi és középiskolai tanulók számát a városokban és ipari központokban 8,6 millióról 12,4 millióra, vidéken pedig 20,8 millióról 27 millióra akarják emelni.

A közoktatáshoz járul a technikai előkészítés. Az ezirányban megindított munka segítségével az 1938-1942 szakaszban a munkások műszaki értékének emelése folytán lehetővé válik 8 millió, minden kategóriájú szakember kiképzése. Az a gond, amivel a szakmunkások számának és technikai felkészültségének kérdését kezelik, azonos a harmadik terv minden részletében. A végzett munka szerint való javadalmazás rendszere, valamint a kormányzat párt- és munkásszervezetei által követett különböző módszerek mind ugyanezen cél felé törekednek. A hozam növekedése a jelentésekben mindenütt a termelés növekedésének, valamint az általa-

nos életnivó emelkedésének elsőrendű feltételeként szerepel.

Ez a törekvés fő kifejezésre a sztachanovista mozgalomban jutott, mely 1935-ben a Donec-környéki széntelegekről indult el. Ennek a mozgalomnak legújabb formái (sztachanovista munkaoktatók kijelölése, a különböző sztachanovista munkamódszerek kicserélése, sztachanovista iskolák létesítése, az ugyanazon munkás által kezelt szerszámgépek számának emelése, stb.) hivatottak a munkásság nagy átalakítását végrehajtani és eltüntetni a szakmunkáshiányt.

A munka termelékenységének fokozása az az irányvonal, melyre Szovjetország harmadik ötéves terve épül. A sztachanovista munkások magas javadalmazása, azok az előjogok, melyeket számukra a munkavédelmi és társadalombiztosítási szervek biztosítanak, a minden fajta technikai iskolahálózat kiépítése, valamint az a törekvés, hogy elősegítik a nők számára olyan munkák vállalását, amiket eddig férfiak végeztek, a termelés fokozására irányuló törekvés legjellemzőbb megnyilatkozásai.

*

Míg 1928-ban a Szovjetunió termelése csak 3.1 százalékát tette a világtermelésnek, 1935-ben 11.6 s 1937-ben már 13.7 százaléka volt s kivéve bizonyos termékeket, mint a nikkelt és a gumi, ma már gyakorlatilag független a külföldi piacoktól. A harmadik ötéves terv szándéka a Szovjetunió termelési fejadagát a nyugati államok és az Egyesült-Államok színvonalára emelni.

PARASZTSÁG ÉS KIVÁLASZTÓDÁS

Irta: VERES PÉTER

A kívülről néző ember előtt a parasztság olyan egység, amelynek csak tulajdonjogi és kulturális árnyalatai vannak. Kisgazdák, napszámosok, cselédek, aztán ösműveletlen „sült parasztok“, félművelt kisparasztok és modern, haladó gazdálkodók: körülbelül ebből áll a parasztság, ha csak egyoldalúan, illetve kívülről nézzük.

Ezek azonban csak külső jegyek, mert bizony belülről nézve, szelemti képességek és szellemi tulajdonságok terén a parasztság is éppúgy megoszlik, mint bármelyik más társadalmi réteg. Barbár hasonlattal élve, hasonló a helyzet, mint bármelyik állati közösségben. Ha pl. néhány száz darab fehér marhából álló gulyát végig nézünk, első pillanatra ez is zárt egységnek látszik s csak külső különbségeket: a nagyság, szarvak, testállás különbözőségét látjuk. Hosszabb megfigyelés vagy pásztori együttélés azonban már lehetővé teszi nemcsak a külső különbségek részletes felismerését, hanem az egyes állatok belső tulajdonságainak osztályozását is. A zárt egység, a gulya, elemeire bomlik s aztán az egyének hasonlósága révén alcsoportok keletkeznek, most már nem a külső jegyek, hanem a belső tulajdonságok alapján, mert ezek a közösségben élés elsőrendű feltételei, a külső különbségek pedig nemcsak másodrendűvé, hanem egészen mellőzhetővé válnak. Így lehet megkülönböztetni